

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

НЕДЈЕЉНИ ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

БРОЈ 40.

НА ПЕТЊУ, У ПЕТАК 11. ОКТОБРА (23. ЛИСТОПАДА) 1874.

ГОДИНА II. (17.)

ГЛАС ЦРНОГОРЦА* издава се сваког четвртка. Стоје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. н. 6; по год. 3; четврт год. н. 1. 50; н. 2. За СРБИЈУ год. н. 7; по г. н. 3. 50; четврт н. 1. 25; н. 2. За остале државе год. н. 4; по год. н. 2; четврт год. н. 1. За остале државе се по ред. н. издава. Предлата и све издате покла се администрацији, а додаци државним и на Цетина.

Данашињи лист издаје се напредно због крајњих догађаја у Подгорици и Цети. Према разлику ствара чинишело то и у кулује У.

ТЕЛЕГРАФИ

ДАНИЛОВГРАД, 8. Октобра. (у 2 сати по поноћу.) — Синоћ погинуо у Подгорици Јусо Мучин Краљић, Турчин. Убио га један Куч из Турке, на који Турци скочили и појекали свакојег из Црне Горе, који се тако нашао на пазару. Поубише 17 Црногораца, архимандрита цинперског и многе жена Велика узурпација у народу.

РИЈЕКА, 9. Октобра. (у 8 сати у вече.) — Турци су продрли ојсу и в. а. н. По летскијех селима убили су 8 Црногораца и многе летскијех Срба, који носашу црногорску калу.

У турскијем Кулама западни многе куће српске. Ово 60 душа побјегао у цинину.

РИЈЕКА, 10. Октобра. (у 6 сати у јутро.) — Двојица Рајчана, који су погинули у Подгорици, доведени су амо. На Јазулу је 14 рана и рат му је појечан, на Митру ништа није и распорен је умуж. Грозан призор, који је изазвао ужасно огорчење против диктатора турског. Динас погреб уз опште до сад недовољно учешће народа.

Цетина, 10. Октобра 1874.

Без вјера и доверљивости, без усављеног раздјела, него са невјеромњу из дубине срца несавједно дјелио сваку свијету жалост и гњех безгранични, који нас је обукао, слушајући глас о невиним жртвама, које паше, и о обривањима нашега доба, коју је и овет азијатско варварство обезбестило.

Жица са Данилова града донесе нам прошле ноћи поразујућу вјест.

Нечовјечност и диктаторство турско, које није ништа било граница, разуздало се и овет на пачи несудени до сада.

Ево шта се догађало.

У прошли понедељник у вече око 6 сати погуби Јусо Мучин Краљић, богати трговац, у Подгорици. Убио га велики Петар из арбанашкијех Куча. Исти Петар погинуо је на истом мјесту. Турци, који су били са Јусом, убише га и исјекоше га свега у комаде. И ако су дјелом убицу познали и осветили њаме погинулога, и ако су видјели, да кривих њихов није Црногорац. Дугоше се Турци на оружје и ударише на Црногорце, који су се нашао у Подгорици и појекоше свакојег. До сад се зна, да је око двадесет жртвијех, а међу тијема ика и женах и један архимандрит из нашега манастира Цинперског Релије.

Црногорци су сви били без оружја, јер по постојећем реду мора се оружје на градској капаји остављати и нико с оружјем не може у град.

О убица Петру Кучу дознали смо ово: да је он и прије двије године имао у сред Подгорице сукоба с Турцима, а прије његова времена брат Јусов узео му бреше све његово имање у Кучина. За то се Петар захваливао више пута, да ће се осветити Краљићу. Могло би се дјелом издати, да је из тих узрока узложно, да убије Јуса Мучина Краљића.

По ми нећемо да испитујемо побуде убиства. Нака је доста што можемо констатовати, да је убица турски поданик, да је овај догађај десетине се Црногорце изненадио исто као и Турке, да су уљетли Црногорци у Подгорицу без оружја и били су се пазаром и трговином, као обично и првије тога

То је доста, на да свак увиди, какву неправду, какво насиље, колко диктаторство учинише Турци а још увиђајуће баше свакоме, кад кажемо, да су појели и једнога свирепог калуђера, архимандрита из Цетина Цинперског и многе немоћнијех жена.

Према таквоме чину, који праведни гњех до крајности распаљује, није се чудити, што је на глас о томе дјелу, огорчење и узурпација велике заклади нашњих народом. Али, кад неби познаним ред. воји влада у њиној отачбини, и моћ, коју је наша влада својда у стјам развити у народу, морали би се чудити, како је могла задржати народ у толиком огорчењу, да истога уздржи неодољора Турцима начином, којим су га изазвали, по правду, које су му својом парварскијем чиним дали.

Тек је наша влада била извјештена о овоме жалосном и грозном догађају, издала је телеграфски наредбе на све пограничне старјешине, да строго даде, да се с више стране неда никаквог повода новој сукобу с Турцима. Међутим су граничари свауда већ били на оружју, али, без сувише с тешијех срцем, поворила су се појиној наредби. На не само то, него је влада издала и другу наредбу, да власти ставе под заштиту све Турке, који живе у Црној Гори и који су се у нашој земљи на путу или послом нашао, а онијема, који би хтели у Турску, да се да до границе којимака пратица.

Колко ова постоља наредба само на част Црној Гори служила мора, и прва је не мање ујестина и прао нукал и оправдана. На досадашњих конвенција Црне Горе с Турском ми смо се увјерили, да је Турцима влада гледала, да бачи због истијех границу и отговорност на Црну Гору, према никада у томе није усјетије могла. Тако би и сада и најмањи повод са стране наше Турској добро дошао, особито у овоме случају, гдје је очекиван неоправдана нападје турски.

Доде је наша влада са свијем мудро поступала, но сад настаје друго питање: Шта сад?

Ако развитак овога грознога догађаја узможе дочекати сврхатак свестрано истраге, вошљедна ће бити, да ће и јевровска дипломатија и турски влада морати увидјети и признати, као што ће већ сада јавно знање увидјети, да су подгорички Турци учинили страховито насиље, несудено диктаторство, да су право и част Црне Горе повриједвали, и да ној због тога дугују свистачању, коју ће узврјеђена Црна Гора одредити, захтјевати, тражити и знати није.

По хоће да већ бити времена за то, и како ће Турци бити расположена према томе? — то су питања на која ми нећемо да одговарамо. Турски државници у Цариграду, и јевровска дипломатија, који је без сувише већ извјештени о овоме, нека о томе размишља. Наша влада, што је могла, учинила је на томе пољу. Не може јој нико, никад и нишоме пребачити, да није предузела све мјере, које су нужне биле, да се на њеној одговорност не изроде догађаја недогледа на захатија, мјере које се очекују од народа цивилизованог, од владе свјесне положаја и одношаја своје државе према останајема.

Али настаје сада и друга, управо једина дужност. Она се мора направити, мора готова бити на сваку могућност. Црна Гора није имала

трпиви уврједи и најмања значаја, па ова неће, не може и неће и претрпјати ни олакву грозну повреду. Турски се о томе у више правца узврјеђила.

Сад, кад је тражила, мора јој се много јачи доказ дати. Од преговора, које ће сигурно о овоме предузети јевровска дипломатија, Црна Гора не смјаше своју узврјеђену част једној замјеном учинити.

Народ црногорски мора стати на оружје. Непохита да му се на сустрет с пришцом, он је мора сам потрошати.

У томе смислу ми очекујемо од наше владе да развије велики рад у овоме послу.

Д О И С И

ДАНИЛОВГРАД, 8. Октобра. — Телеграфски нас извјестно, какво су грозно злочиство починили подгорички Турци. Сада ћу вам о сваку опширније писати, јер сам се извјестно добро о томе крвавом догађају.

Јусо Мучин Краљић погинуо је на заход свуда на главници подгоричкој, гдје је стјамо обкружио наоружанијем Турцима. Ту му се прикакао са својем близу велики Петар из турскијех Куча и ужио нам два пута из пушке и уби га на мртво. На исто мјесте убише овога стојећи Турци Петра и исјекоше га свега у комаде. Кад су Турци видјели мртво Јуса, којег су тако уважавали због јунаштва и богатста његова и што је од јаке куће Краљића, «ништага њихов бачи их у дивље бјеснило, на закљичане Турке подгоричке да траже и сјеку свакојег Црногорца, који је у Подгорици. На тако и учинише. Потрчаше сокацима, и гдје су којег Црногорац или жену црногорску нашао, све су појекали. А то није јак било учинити, јер не само што је већрош турски, на Турцима јером, него иврједи Црногорац нежнајаше при себи ни пушке ни ножа, јер сваки Црногорац мора да остави оружје на капаји градској, да без оружја узлази у чаршају. Срећа је још велика, што није био јој дан пазарни, кад је обично много људи и жена црногорскијех у Подгорици, те би било много више жртва. Срећа је ова брзо свршена, али узбуна у Подгорици трајала је сва ноћ. Оружани Турци непрестано су обилазили сокаке и насилно објавили хришћанске куће, неби да навиши на још војета Црногорца. На не само то, него се познине, да поју кроз саву Зету, да и по кој сјеку свакога, који би Црногорац био или црногорску жену носио. Можемо дјелом још и из тужне Зете очекивати подобнијех жалоснијех гласова. Ако се што догоди јавићу вам одмах.

Глас о овоме ужасном догађају добила смо и на Даниловграду на уру по поноћи. Можете издати, како нас је потресало, и како је необично огорчење и узурпација обузела народ.

Кајмакши подгорички посла исте ноћи по једноме коичету писмо начелству на Даниловград, у којем му јавља, да је десет Црногораца убио Јусо Мучина, да су Турци због тога вољели исте Црногорце и још осам другијех. На даље, да је он наредбу учинио, да се више не догоде такве ствари, и моли начелство, да и оно нареди Црногорцима, да неби сукобе поновали.

Само турски чиновник је у стјаму ошкро дјелом и главо писати. Прва је лаж да су Црногорци убили Јуса; убио га је Петар Куч, који је из Турске и то зна добро кајмакши и Турци подгорички. Један подгоричанин који је оне ноћи од страха побјегао на Даниловград причао ми је, да свак зна, да је Петар из арбанашкијех Куча. Чуо је вели и то, гдје Турци међу собом говоре да се Петар одавно знајерно убио Јуса, јер т је кривично због њего неправде, коју је браћу Јусов учинио Петру. А исти Јусо врми дјелом

године у сред Подгорице пустио је своје момке, да бију Петра.

Но што кајаван пише о српца ондјех — седмачког Пригорица онако си слајем равнодуш-но, томе се човек поштево и здраво памети не може начути. Он није капа, није се правда, што се то догодило, него мисли: што је било било и на томе нека остано. Али није погодна. Не само он него и њада негова има да одговара Првој Гори за њезине подвиге. Да Турска није вар-шарска држала, него да има у свој закон и реда, — он би овога Куча жива ухватио, као што су могли, па би га уредно испитали, зашто уби Ју-са и била по закону судана. Овако изгледа као да су хтели највише и то на истом мјесту не-га усрпрати, па да могу јурисити на безоружне Пригорце. На да оставимо на страну и то: како се свију у једној држави страни подвиги напо-сти и убијати? него да питамо: је ли поштево и праведно, у својој кући с оружјем руком на-паста душе неоружане? И нашошледу кога су поубијали Турци? Неко сиромаше, који су нешто у град дошли, да проладу или да што купе, нешто трговце, који су се вистаје Јусов итали трговине и оно дане издржавано с њим и у њега били, јадне и невољне жене, једнога благога ва-дућера — Архангелдрита!

Јесу ли и илалка утрока итали Турци, да носе, да су и они људи криви срци Јусовој? Обовидно не!

Како се дакле може разјаснити овај страхо-вито грозан догађај? Никако друге, него да је он потекло из небуздности и дивљаштва тур-скога, из испријатељства прима Првој Гори. А по томе, што власт била ништа није чинила, да се спријечи или бар прекине ова сјеча, мора се ми-слиати, да је и сака, али не учествовао у томе, а оно одобравала!

Но ствар није српска, није може остати на онеке. Прва Гора и на њега узреле одгова-рала је Турцима достојно јунаштво своје, сло-боде и независности својој, а како ли ово див-љачко насилје да претрпа и ороства Турчина. Народ је узврало више него икада. Све је ско-чило на ногу, као да ће се вјеста у бој. Само се чека заповјед с Цетиња.

Ако што још питање садња о постоју у Подгорице јавију вам одмах. Сад бих хтео, да је једно момче из Пажиња, близу Данилограда, раније добијало из Подгорице. Рука му је сломи-љена. Он је с великом жуљом утесао. А ево шта е томе прича. Када је дошло с још једнама дру-гом на водорост, чуо је пуцању у Подго-рици. Парска војска, која се налази на капији њиховој била се у врху и да остану код њих. Ова Пригорица видјела се на муца и учине та-ко. Низак на одмах узео оружје. Међутим до-трчи стотину Турака подгоричких, да их убију. Назак их није бранио, као што би по дужности морало, него их преда Турцима, који одмах у-дани на њих и једнога убију на мјесто. Овај други раније из Пажиња нагале бјекати и склони се у једну боговају турску. Ту га Турци око-ле, Видјели да је догинуо, свисла, да изиђе на прети и ту да га убију. Скочи назак и ставе бјекати. Турци онет из пушка за њега, али га срећом немогодише. Међутим неки чобани на-перени истрче пред њега, кад су чули пушке и тако се изабави, и Турци се врате, као угледане пред собом Пригорце. Он казуде, да су Турци вјескила шест Пригорца пред једнијем магазаном, гдје су руж ијерни и послатећа злу никакву. Архангелдрита Доситија поскокли су у Цесер-сочаку, куда је само сви мирно пролазило. Који су све погинули још незнам, а они Пажињан кажу, да су сви ијесени:

Јабуд Рахматовић из Цетиња; Митар Дуле-таш из Љуботина; Томај Бојичевић из Загарча; Рале Никчић Бошковић из Бјелопаланца; Мргуд Радованов Радуловић из Бјелопаланца; три Васо-јевећа, између којих један стотинаш и један Комони.

ДАНИЛОВГРАД, 8. Октобра. — Као што сви јак јутрос писало, огорчене је у народу ве-љико и све је веће. А ко би се томе и чудно кад се зна, да Пригорица не може подијети на најмању лагу, него је готов у сваки час, да је евер се својети јуначкога лица својом витешком рочи. Али је варабда наше владе, да јарујево и чекаво козину заповјед, и ми слушамо. Данас је овуда прошло више Турака из Нишњина. Можете мислити с каквијем су страхом овуда прошли, звијући, како су Турци с Пригорцима у Под-горици учинили, и с каквијем срцем смо их на гледали. Али као што поштење и човјечност на-

лаже, ми смо их уудно пријели и почестили ракијом и дукликом, а ниш командир дао им прат-њу до границе. Обовидно уздржана при овоме о-горчењу једна би смо могли пошати, да нијесмо се свијес ујерени, да ће се жеља народна у свој час испуњити.

Од јутре окупачо се овдје много народа. Дошло је и командир бјелопаланске војске. К њеку је одмах дошло и око 20 ошачара, што је неку живост дало нашег вјесту и окупљеном народу.

Но обећању све ћу ви јавити, што сам још дознао о догађајима у Подгорици.

О Петру Кучу, који је убио Јуса чуо сам ово. Петар је ишло Јусу њекавце коње, а он му све говорио да чека. Петар опет ишло а Ју-со га срамнотко и рекао му, нећаш ти сад паре. А Петар му на то рече: „нећаш ми сад паре, а али си се избио, а да није нешто живјети ми обојница!“ и одмах га убио, ни је и сам на то вјесто погинуо. Пошто убише Подгоричани Петра, завршоме по сокацима и кућама и пољине оне, о којима сам вам јутрос јавио. Тројицу из ријечко-га округа и Томаја Војичића убише у кућу ње-кога Мира, а Васојевећи били су кренули дома, па их Турци стигли поред Горине код виногра-да и ту их поскокли. За ову довицу Брђина он-јанко је било како сви јак јутрос јавио. Они на-јесу ни дошли до Подгорице, но су их дочека-ли код Рабице и једнога убили, другога ранили.

Данас дознаосмо, да је у Зету погинуло још 17 људи и једна жена. О овоме ћу вам писати, кад више садња.

Из КУЧА, 8. Октобра. — У хитрају ми јав-љам, како свиош Перо Илимов Поповић из Куча у договору са својим братом Тодором и бра-тућедом Вулом уби Јуса Мучина у Подгорици. Перо, којег је брат Јусов, кад је кајмак био, изварао из његове куће, има три године вијао се по граница час тало, час олаво. Јучер зовне брата и рођака и каже ми своју највише; да му је скитва додијала и да хоће убити Јуса. Брат му и рођак, ни један ни други, нијесу штели од ове највише разјабити га, но шта више реку, да ће му бити дружина и ноћу се погонити, који ће га убити; у то се упуто пут Подгорице. Итали су једну сестру и по прилици ставила се, да он и три нешто крупино мисле, те они по за њима, док све четверо стигне у Подгорицу заједно. Пошто улетну у варош сврну сви у једну мекан-у. Тада ње рећи Перо: Поћох часком овђе на догају да узем дувана, но не на чекаје овдје. Он изиде и забрижен му сестра за њега. Перо дохита једнијем сокком и дође до лана Јусова, же је исти Јусо стајало са 20 Турака, обрну се за собом и виђе сестру, же иде за њега. Он јој рече, да три к мекани, и да каже брату и ро-ђаку, да бјеже. Само овадер сестра садња, што брат највише, те боље него кад прехота му се, и нехтеде га оставити. Ова јој опет рече али залуду. У то доћоме обојница до лана и Јусо бјеше сви да се бриље. Перо најљекне испред Турака, а Јусо му више: же неш овако кала-шу? А Перо му одговори: „А ти кажеш Ју-су-вага да си ми ти и твоја кућа крив моме кала-шању и сад с богом Јусувага!“ У то гађе га итуцон и рани, па онда извади револвер, па опет и њему, а са свих страна залупу на њега пушке. Турци били њега, а он све Јуса, најпо-слије у његово падаше са шестим метком из ре-волвера убије једнога Турчина у чело. За ови нотоми метак вели се, да није радећи убио ово-га потомак Турчина, већ у куќана, да му је пушка сама пушка. Сестра његова, која све ово прича, и која је све очина видела, вели да је било на њега брата 24 рале.

Тодор и Вуло чии чују пуцању одна се сјете и проишале, да већ онако, што је било да је било, те се изваљу и крену дома. Кад прођу крај прве оорнице, што их срета кади из Под-горице, завиу бијању да изиде. Бијабана изиде су два војника. Они их убију све три, и врте се куќана, да прихвате своју чедла и побјетну у планине. Сутра дан Турци завале њихове куће и разаждеду 60 житеља медукоских.

ЦЕТИЊЕ, 10. Октобра. — Чујемо, да је скодарски паша са свијес консулума отишао у Подгорицу, да извађа вараке догађаје. Од стране наше владе није нико тако.

К Њ И Ж Е В Н О С Т ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

„Србадија“ илустровани лист за забаву и поуку.

Када смо се првије годину дана ријешили, да покренемо овај лист, итали смо на уму ту око-ност, да српски народ још нема свога илустро-ваног листа, шта више, да таквог нема на ције-лом словенском југу.

Да ли је у опште таква једна потребна, и од какве је користи и важности во један народ, о томе нијесмо ради овог правног говорати, доста је, ако свио то напоменемо, да су илустроване пошње код изобрабених народа епохе правилне, и да су оне тако рећи створале данашњу велику њихову читалачку публику.

Независно од час, није нам је у опште то највише, да с овим листом епоху учинимо у нашег народа, него смо ради, да дамо српском народу у руке лист, који ће га забављати и поучавати, који ће му у разлој оорки износити пред очу његово добро и рђаве стране, који ће у на-лом бити огледало његово прошлости и садашњо-сти. Ободраваћемо га на рад и културни разво-јтак, доносечи напредак и радност, велика и пле-менита дјела других изобрабених народа, који су у цивилизацији и материјалном богатстању, који су једном ријечи у свијету од нас много напреднији.

Да то постигнемо, доносечи: романе, но-веле и припојетке, црљене из живота и из сви-ју слојена народа, доносечи: црљене, животопи-се, пушничке прте и разне описе и чланке, кад са пола науку тако и ујетности. Осни тога до-носечи нам лист народне умотворине, још доста није нештапшине, праведну оцијену српских, но кадмак и других словенских и туђих књи-га, а за таи разне: бљешине и бљаногривоју. То ће бити забавни и поучни садржај „Србадије“. Што се пак артеистичког садржаја — слика тече, ту ћемо доносити ликове по Српство поље залужних особа, како из садашњости тако и из прошлости; за таи знамените вароши и предјеле, народно но-шаво, монументална здања, и друге разне слике. — Узек ћемо се и при једном и при другом садржају обаврати највише на среске, за таи на словенско, па тек онда на туђе ствари.

Тако рећи сви су пак српски књижевници обећали, да ће на нашом листу радити, а од неких страних сисатела добила смо дозволу, да ми дјела преводити можемо.

Слике ће радити ондјани и страни најбољи ујетници, и ступили смо ради елика у свезу са првијем јевропским илустрованим листовима.

„Србадија“ ће излазити мјесечно један пут, свиког 15., у свескама од три табака, величине познатог илустрованог листа „Ueber Land und Meer“, са шест до седам слика.

Прва свеска „Србадије“ изаће 15. Октобра о. г.

Цијена је листу ујерена: на читаву годину 6 ф. а. вр. или 72 гроша чарш.; на по године 3 ф. или 36 гроша чарш.; а на три мјесца 1 ф. 50 новч., или 18 гроша чарш.

* Сваки претплатник добија првију уз допа-ту од 1 ф. или 12 гроша чарш. и то велику, вр-ло лајепу, бојљавицу слику из српске историје: „Устанак Таковски“.

Ко пошље претплату за цјелу годину и 1 ф. или 12 гроша чар. за слику, дакле 7 ф. или 84 гр. чар., добиће првију са првијем бројем; ко се на године претплати, тај ће добити са садном свеском, кад пошље претплату за друго по годи-не и новац за слику; а ко се на четврт године претплати, тај је добија са деветом свеском, кад пошље новце за последњу четврт и новац за слику.

Првију, коју је чувио ујетник В. Кнџер радио, залузио једно од првих мјеста већу сли-кама што их ни Срби имамо. Слика ће за који дан бити готова, и моћи ће се виђети у неким мјестима код скупљача претплатника на наш лист.

Слика ће се моћи и за се добити, а дућан-ска јој је цијена 4 ф. или 48 гр. чарш.

Администрација и експедиција листа биће таква и уредна.

Рукониси се шаљу на редакцију, а претпла-та на администрацију „Србадије“ (Administration der „Srbadija“, Wien, III, Ungargasse Nr. 2).

Претплату из Србије нека се шаље на књи-жару Велижара Вилозића у Београд.

Ми већемо жалети ми труда на трошка, да „Србадија“ што угладњаја буде, а надало се. Да ће се Срби и Српкиње својеки одлазити, овово листу, који је највише најширек кругу — ције-лој Србадији, а тако ћемо оспјетати образ срп-ском народу и пред странијем свијетом.

У Бечу, 1. Октобра 1874.

Јован Стефановић Вилозић власник и изда-валац, Т. Стефановић Вилозић суредник, Стеван Ђурчић главни уредник, Срећко Мајер одговорни уредник.